

BESLUT

SB 215/07

2007-03-21

Dnr: 3/07-20

SAKEN

Aktuellt, SVT2, 2006-12-29, kl. 21.00, inslag om transfetter; fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Inslaget frias men kritiseras. Granskningsnämnden anser att det brister i förhållande till kravet på saklighet.

INSLAGET

Inslaget bestod av två reportage. Det första handlade om förbud mot transfetter i New York. Det andra handlade om transfetter i Sverige. Inledningsvis sa studioreportern följande: "Nu sprids rädslan för mat som innehåller transfetter, det vill säga olja som genom en kemisk process har extra lång hållbarhet, men som ökar risken för hjärt- och kärlsjukdomar. Vi ska först till New York, den första staden i USA som i sommar inför ett förbud mot transfetter i restaurangmaten." Reportern berättade att konstgjord olja med transfetter användes till bl.a. friture samt att den var billig och lättarbetad och hade lång hållbarhet. En restaurangägare kritiserade förbudet och sa att det infördes för att värna om allmänhetens hälsa men skulle göra att människor inte lärde sig fatta egna beslut om vilken mat de skulle äta. En läkare sa att restaurangerna visserligen sparade mycket på att använda olja med transfetter, men att de påverkade kolesterolsammansättningen i blodet negativt och kunde orsaka infarkt och stroke. En restauranggäst sa att transfettlagen skulle hjälpa folk till bättre hälsa. Reportern sa att New York ville framstå som en förebild och att förbudet mot transfetter skulle gälla alla restauranger och snabbmatställen. Han sa också att restaurangägarna hotade med stämningar eftersom de tyckte att myndigheterna gick för långt i kampen för en bättre hälsa. Samtidigt visades ett klipp ur en film från organisationen Consumer Freedom, som visade människor som ställde sig på en våg och en man i kockkläder som bl.a. sa följande: "Ingen soppa för dig, bara sallad" och "Det blir inget. Kom tillbaka när du är smalare!". Den intervjuade restaurang-

ägaren sa att fetman var ett problem men att ett förbud mot transfetter inte skulle åstadkomma någonting. Reportern berättade att de som protesterade befارade att förbudet skulle innebära stora omställningskostnader, att många skulle tvingas stänga sin verksamhet. Han sa också att McDonald's i New York sa sig behöva utökad omställningstid, samt att flera andra städer var på väg att införa liknande bestämmelser som de i New York. En restauranggäst sa att det var viktigt att man kunde välja bort transfetter i maten.

Därefter sa studioreportern att det inte fanns något förbud mot transfetter i Sverige men att Miljöpartiet krävde ett, samt att många företag valt att ta bort transfetter i sina produkter. I det följande inslaget sa en representant från Livsmedelsverket att transfetter fanns naturligt i alla mejeriprodukter och i kött från idisslare, men att de också kunde framställas industriellt. Hon sa också att transfetterna gav ett hårt fett med goda egenskaper och hållbarhet. Reportern frågade vad som inte var bra med transfetter. Samtidigt visades en kvinna som la ner ett mjölkpaket i en kundvagn i bild. Representanten från Livsmedelsverket sa att det påverkade blodfetterna negativt. Samtidigt visades hur en kvinna ställde en burk creme fraiche på en mejerihylla. Därefter sa reportern följande: "Förutom att transfetter finns naturligt i kött från ko och lamm (en korvförpackning visades) och i mejeriprodukter som mjölk och grädde, smör och ost (ett smörpaket visades), så kan det finnas bland annat i färdiglagad mat (grillad kyckling visades), i pommes frites och chips, i kex och kakor (wienerbröd visades). Danmark har sen tre år en lag som säger att högst två procent av det totala fettinnehållet i en vara får vara transfetter och nu kräver Miljöpartiet ett förbud i Sverige. Men varför är det inte förbjudet här?" Representanten från Livsmedelsverket sa att Sverige valt att föra en dialog med livsmedelsbranschen om att ta bort eller minska förekomsten av transfetter. Hon sa också att intaget i den svenska befolkningen inte var särskilt mycket högre än i den danska. Reportern sa att flera svenska livsmedelskedjor arbetade för att få bort transfetterna. Samtidigt visades förpackningar med gräddfil, vispgrädde och mjölk i bild. Den hälsoansvarige för en livsmedelskedja sa att man beslutat ta bort transfettet helt och hållet och att de egna varumärkena innehöll max två procent transfett av det totala fettet i en produkt. Samtidigt visades bilder på ost och grillad kyckling. Reportern sa att flera hamburgerkedjor på eget initiativ tagit bort transfetterna. Den hälsoansvarige sa att det inte var alldeles enkelt att se om det fanns transfett i en produkt, men att man i ingrediensförteckningen kunde leta efter delvis härdat fett och att det var troligt att däri fanns transfett. Avslutningsvis rekommenderade studioreportern ett besök på SVT:s webbplats för den som ville veta mer om transfetter.

ANMÄLAN

Anmälaren, som är en konsumentorganisation, anser att inslaget var osakligt och gav intrycket att de animaliska fetterna från lantbruket behöver elimineras för att konsumtionen av transfetter ska sänkas. I inslaget nämndes inte

att förbudet i New York var riktat specifikt mot industriellt framställda transfetter, eller att den danska begränsningen och Miljöpartiets krav enbart gällde dessa. Inte heller framkom skillnaden mellan industriellt framställda transfetter och de inte lika farliga animaliska transfetterna. Felaktigheterna förstärktes av bildvalet i det andra reportaget. Anmälaren anser också att inslaget som helhet var partiskt till förmån för livsmedelsindustrin och att reportaget om förbudet i New York var partiskt till förmån för restaurangägarna. Anmälaren påpekar dessutom att Consumer Freedom är en lobbyorganisation som försvarar användandet av industriellt framställda transfetter.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television (SVT) har getts tillfälle att yttra sig över om inslaget överensstämmer med kravet på saklighet och anser att så är fallet. SVT anför att det av påannonserna och reportaget från New York framgick att förbudet där avsåg industriellt framställda transfetter. SVT framhåller också att två personer i reportaget uttalade sig om transfetternas negativa hälsoaspekter.

När det gäller det svenska reportaget anser SVT att det av Miljöpartiets motion till riksdagen om transfetter framgår att formuleringen att partiet kräver ett förbud i Sverige var sakligt korrekt. I motionen sägs att man vill följa det danska exemplet ”att kraftigt begränsa användningen av härdat fett och helt förbjuda användningen av transfetter i livsmedel”.

När det gäller frågan om olikheter mellan industriellt framställda och naturligt förekommande transfetter finns det enligt SVT olika uppfattningar. Livsmedelsverket har dock uppfattningen att det inte varit tekniskt möjligt att göra kontrollerade studier och att det inte finns några principiella skillnader mellan naturliga och syntetiskt framställda ämnen. Verket hänvisar bland annat till de slutsatser som presenterats av EFSA, den europeiska livsmedelsmyndigheten. EFSA lät en grupp europeiska experter gå igenom den vetenskapliga litteraturen och de ansåg att det inte fanns stöd för att uttala sig om det är någon skillnad i farlighet mellan naturligt förekommande transfetter i mejeriprodukter och kött och industriellt framställda transfetter.

SVT anför att Livsmedelsverket på sin webbplats skriver följande angående användning och intag av transfetter i Sverige: ”De kostförändringar som krävs för att uppfylla rekommendationerna om fett och typ av fett innebär i huvudsak att begränsa konsumtionen av livsmedel som innehåller höga halter av mättade fettsyror och/eller transfettsyror, t.ex. feta mejeri-, kött- och bageriprodukter, vissa snabbmatsprodukter, godis och snacks. Många av de livsmedel som innehåller transfettsyror är feta produkter som det finns begränsat utrymme för i en kost som uppfyller näringsrekommendationerna.”; ”Intaget av transfettsyror har beräknats till i genomsnitt ca 2 gram per person och dag (motsvarande 1 energiprocent), varav huvuddelen kommer från feta mejeri- och köttprodukter (5). Detta skall ställas i relation till intaget av

mättat fett som uppgår till ca 30–40 gram eller 14–15 energiprocent.” Att i inslaget illustrera diskussionen om transfetter med bilder på exempelvis wienerbröd och mejeriprodukter kan mot den bakgrunden inte anses strida mot kravet på saklighet.

SVT framhåller också att man i olika sammanhang under det senaste året har speglat debatten om transfetter, bland annat i ett inslag i *Gomorrön Sverige* den 31 oktober 2006 och i debattprogrammet *Argument* den 20 februari 2007.

AKTUELL BESTÄMMELSE

Enligt 6 § i SVT:s sändningstillstånd ska programverksamheten bedrivas opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen. Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, t.ex. genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden konstaterar att studioreportern, när hon inledningsvis redogjorde för vad reportaget från New York handlade om, sa att transfetter var olja som genom en kemisk process hade extra lång hållbarhet. Den definitionen var enligt nämndens mening alltför snäv. I reportaget från Sverige gavs en annan beskrivning av vad transfetter är. Det sas att transfetter finns naturligt i alla mejeriprodukter och i kött från idisslare, men att de också kan framställas industriellt. Detta måste enligt nämndens mening anses vara en mer korrekt beskrivning. I reportaget upprätthölls dock inte distinktionen mellan industriellt framställda och animaliska transfetter. Detta innebar att en delvis vilseledande bild gavs av vilken sorts transfett diskussionerna om förbud och begränsning gällde. Den bilden förstärktes av att beskrivningen av livsmedelsindustrins strävan att helt ta bort transfetter illustrerades med bilder på mejeriprodukter. Nämnden anser att inslaget, genom den utformning det fick, brister i kravet på saklighet. Bristerna är dock enligt nämndens mening inte av sådan art att de innebär att inslaget strider mot kravet på saklighet.

Vad anmälaren har framfört i övrigt innebär inte att inslaget strider mot kravet på saklighet. Nämnden kan inte heller finna att inslaget var utformat på ett sådant sätt att det strider mot kravet på opartiskhet.

Detta beslut har fattats av Kerstin Calissendorff, Jamal Abderrahim, Rose-Marie Frebran, Annika Åhnberg, Henrik Jermsten, Jan-Erik Billinger och Pia Brandelius efter föredragning av Jonas Nilsson.

På Granskningsnämndens vägnar

Kerstin Calissendorff

Jonas Nilsson